

Pijaus XI socialin s id jos

Stasys Ba kis

Kalbant šia tema, yra pavojaus nutolti nuo Šventojo T vo min i . Tod l, vengdami moralinio, juridinio ir socialinio modernizmo, kur Pijus XI yra pasmerk s savo pontifikato pradžioje enciklikoje Ubi arcono (1922.XII.23 d.), šiame rašinyje plaiai naudosis citomis iš pa ios Pijaus XI enciklikos, kuri yra tikrasis šaltinis Pijaus XI socialin ms id joms pažinti.

Pirmausia pasisakysime, koks yra s ryšis tarp katalik akcijos ir popiežiaus skelbiam socialini id j , toliau panagrinsim, kokias socialines id jas jis iškelia, kokios priederm s tenka atlikti ryšium su tomis id jomis atskiriems asmenims, vairioms institucijoms ir, pagaliau, kokias s lygas jis nustato, kad tos id jos b t vykdomos ir b t pasiektas socialinis teisingumas, tvarka, ramumas ir gerov .

I.

Socialin misij turi atlikti katalik akcija. Ta prasme rašo 1927 m. kovo m n. 2 dien. „Osservatore Romano“ ir ta kryptimi Pijus XI kalba savo laiške, rašytame 1928 m. liepos m n. 30 dien. tarptautinei kataliki moter draugij s jungai, kur jis katalik akcij šitaip apib dina: „Katalik pasaulie i dalyvavimas hierarchiniame apaštalavime religiniams ir moraliniams principams ginti, sveikai ir gera daran iai socialinei veiklai pl sti, katalik hierarchijos vadovybei išlaikyti ne painiotai ir aukš iau politini partij , kad katalikiškasis gyvenimas b t realizuotas šeimoje ir visuomen je“. Tai, kas pasakyta, Pijus XI patvirtina savo laiške kardinolui Bertramui¹, kur sakoma, kad katalik akcija yra pati „socialin akcija, nes ji siekia prapl sti Kristaus viešpatavim ir šitokiu b du par pinti visuomenei didžiausi g r ir visas tas g rybes, kurios iš to eina: tas, kurios priklauso tautos valdymui ir vadinasi politin mis, n ra privatiniai turtai ir nepriklauso atskiriems asmenims, bet yra bendri visiems pilie iams“. Pabr žiu, kad ne vien Pijus XI ta prasme moko: Pijus X savo enciklikoje Il fermo proposito rašo, kad katalik akcijos tikslas yra:

¹ Ži r. „La Vie Intellectuelle“ du 15 mai 1929, straipsnyje „La mission sociale de l'Action Catholique“, parašytame E.-X. Maquarto.

„Kovoti visomis teisingomis ir teisomis priemonėmis su prieškrikščioniška civilizacija; atitaisyti visomis priemonėmis netvarką, kuri dėl jos kyla; vesti Jėzų-Kristų šeimai, mokyklai, visuomenę;

Imti širdin tautos reikalus, ypač žemųjų ir darbininkų klasių, ne vien skelbti visiems religinius principus, tikrąjį ir vienintelį paguodos šaltinį skaudžiose gyvenimo valandose, bet taip pat stengtis nušluostyti ašaras, sušvelninti jų vargus, pagerinti ekonomines sąlygas išmintingais žygiais; . . .

todėl stengtis ir daryti žygius, kad viešieji statymai būtų teisingi, atitaisyti arba panaikinti tuos, kurie yra neteisingi“^{1a}. Todėl popieži doktrina, tradicijomis ir nurodymais visi katalikai turi apaštalauti, kad Evangelijose skelbiamas mokslas galėtų būti realizuotas ir socialiniais klausimais. Popiežiai pageidauja, kad visais klausimais katalikai laikytųsi sveikos filosofijos ir doktrinos nurodymų, Evangelijos dvasios. Tuo reikalu Pijus XI kardinolui Bertramui rašytame laiške² pažymi: „Katalikų akcijos esmė iš tikrųjų nėra, kad kiekvienas atskirai siektų savo krikščioniškos tobulybės, nors tai yra jos pagrindinis ir pirmutinis tikslas: ji yra tikrasis apaštalavimas, kuriame dalyvauja visi socialiniai klasės katalikai, eidami sujungti mintimis ir veikla sveikos doktrinos ir vairios socialinės veiklos centrus, centrus sudarytus pagal statymus ir todėl gaunančius iš vyskupų paramos ir pagalbos“.

Iškilus šias mintis, neturiu tikslo nagrinėti bažnytinę ir valstybinę srities kompetencijas, nes tai išeina iš šio referato ribų. Tomis mintimis tenor jau nubrėžti popieži doktrinos bendruosius principus, gaires socialiniais klausimais ir nurodyti, kad visi katalikai turi dirbti pagal popieži nurodymus socialinėje srityje, jei nori, kad Evangelijos dvasia nepasiliktų popieriuje, o būtų gyvenimo balzamas, lengvint socialines neteisybes ir pakeltų vargingų luomų gerovę.

Neoperuosiu bedarbiškai, nenurodinčiau, kiek be duonos ir skurdžiai gyvena, kiek žmonėms kuriame krašte gauna iš valstybės išdo, savivaldybių ir savišalpos kas pagalbą. Pasitenkinsiu tik pažymėdamas, kad gyvenamasis momentas yra toks, kad valstybės vyrai, mokslininkai galvoja, kaip nugalėti dabarties politinius, ekonominius sunkumus ir kokias gaires ateitai nustatyti. Ar iš kairės, ar iš dešinės, ar iš centro — niekas nebedrįsta šiandien tvirtinti, kad gyvename vien tipiško krizės laikotarpio ciklą. Visi sutaria, kad gyvename politinę, ekonominę, socialinę struktūrą krizės. Ir kadangi taip yra, tad visi valstybės vyrai, mokslininkai teigia reikiant rasti naujos santvarkos pradą, kad išbristume iš sunkumų. Dėl to, nebūdami nei dideli pesimistai, nei optimistai, drįstame teigti prof. J.

^{1a} Žiūr. encikliką „Il fermo proposito“, išleista Bonne Presse, Paris, 1928 m. 12 mėn. 12 d.

² Žiūr. Acta Apostolicae Sedis 1928 m. gruodžio mėn. 3 d.

Barthélemio žodžiais: „Dabarties suirut gimdo naujos santvarkos pradus. Gyvenamasis laikas yra konstruktyvus. Netvarka nėra bergždžia, nes ji rengia naujai santvarkai keli ir formas. Todėl nereikia būti pesimistams, bet reikia panaudoti gyvenamojo laiko slygas taip, kaip galima“, nes visuomet laimi tie, kurie nenusimena ir ieško keli iš keblios padties išeiti. Šitokiomis aplinkybėmis katalikai turi taip pat susimstyti, išžirti popieži reiškiamas mintis socialiniais klausimais ir imtis konkretaus darbo. Škart sustosime ties Pijaus XI mintimis, to Šventojo Tavo, apie kur „Rytas“ š. m. vasario mėn. 22 dien. cituoja nekataliko atsiliepimą iš „The Geylon Daily News“: „Net ir tie, kuriems popiežijus idja yra svetima, Pijaus XI asmeniui nieko negali prikišti. Toje asmenyje glūdi tiek energijos ir patrauklumo, kad jam prabilus suklusta visas pasaulis. Pijus XI yra teis jais, taikytojas su nuostabiai subtilaus dorinio vertybi, teisingumo ir laisvų pajautimo dovana. Jis rasi visur ir vien tik gėrio pusėje, dėl jo jis kovoja, juo jis nori sužavėti pasaulį. Chaose, grasinamiame praryti pasaulį, jis sugebėjo pasidaryti dvasiniu Europos vadu ... Jis pakelia savo balsą tik tada, kai atsiduria pavojuje dorin santvarka, kai pradeda nebepaisyti dieviškojo teisingumo principo. Negali būti menkiausias abejonų dėl jo absoliutaus taurumo“. Išgirdę tokį Šventojo Tavo Pijaus XI apibūdinimą, leisime tyrinti, kaip jis skelbia socialinę srityje. Tai nebus nauji atradimai ar naujitelaitės mintys. Tai bus bandymas patarnauti Bažnyčiai, popieži kilniosiems mintims. Tai bus paskatinimas skleisti gražias idjas, kad jos taptų gyvomis ir palengvint gyvenamą skurdą bei išblaškytų baimę dėl rytojaus, baimę, kuri yra gyvenamojo laiko didžiausia blogybė. Tai darydami mes prisimenam pedagogą Payotą, kad „kovoje dėl idjų negali būti poilsio. Kiekvienas, nors ir laikinas stabtelėjęs, kiekvienas atslėgimas idjų propagandoje yra lygus kapituliavimui“. Eidami išskelti Pijaus XI socialinį idjų, tenorime tik patarnauti tam, kad tiesa būtų ieškoma ir būtų dėl jos kovojama. Čia pasinaudosime popiežiaus Pijaus XI enciklika Quodragesimo anno³. Pradedamas enciklikas, Pijus XI pamini Leono XIII encikliką Rerum Novarum ir nurodo, kad „tam nuostabiam ganytojiškam rėpėsio dokumentui jau buvo paruošusios keli kitos mums pirmatako enciklikos: apie draugiją, šeimos ir moterystės sakramento pagrindus (Litt. Encycl. Arcanum. d. 10 Febr. 1880), apie valstybinę galios kilmę (Litt. Encycl. Diuturnum d. 29 Jun. 1881) ir jos sutvarkytus santykius su Bažnyčia (Litt. Encycl. Immortale Dei d. 1 nov. 1885), apie pagrindines krikščionio piliečio priedermes (Enc. Sapientiae Christianae, d. 10 Jan. 1890), apie socializmo klaidas (Enc. Quod apostolici numeris, d. 28 Dec. 1878) ir klaidingas žmogiškosios

³ Lietuviškai, kaip atspaudas iš „Tiesos Kelio“, yra išleista Katalikų Veikimo Centro ir pavadinta „Pijaus XI enciklika apie socialinį teisingumą“, Kaunas 1931.

laisvės teorijas (Enc. Libertas, d. 20 Jurt. 1888), taip pat daug kitų, kurios pilnai išreiškia Leonas XIII mintį. Tai jau enciklika „Rerum Novarum“ ypatinga tuo, palyginus su kitomis, kad pateikta kaip tik svarbiu ir reikalingu momentu tikrąjį direktyvą tinkamai spręsti sunkioms visuomeninio gyvenimo problemoms, kurios vadinamos „socialiniais klausimais“⁴. Iš to matyti formalinis Pijaus XI idėjys ryšis su ankstyvesnėmis popiežių mintimis tais pačiais klausimais, taip pat matyti ir jo noras, pažymtas enciklikos pradžioje — „visiems tikintiesiems pasaulio katalikams“ — „apie visuomenės tvarkos atnaujinimą ir apie jos pagal Evangelijos mokslą patobulinimą“.

II.

Nenuostolime nuo temos, pasakydami, kad tušias būtų nagrinėti popiežių socialines idėjas, jei praktikos gyvenime katalikai socialiniame darbe nesijungs dvasi ir širdžiai giliu sutarimu Bažnyčios socialinei doktrinai gyvendinti. Jei norime rasti išeitį iš krizės, tai nepakanka pažinti geras idėjas, turėti gerą norą, reikia ir darbą, veiksmo, nes tik akcija laimi. Tai akcija, veikimas gali vairiai reikštis. Šventasis Tvas Pijus XI, nurodymas socialines gaires, iškeldamas socialines idėjas, daug patarimų duoda. Tuo tarpu apsistosime ties jo socialiniais idėjimis.

1. Nuosavybės teisės idėja

Popiežius Leonas XIII gyn nuosavybės teisę. Pijus XI pabrėžia, kad „nei Leonas XIII, nei teologai, Bažnyčios vedami bei mokomi, niekad neigė ir neabejojo dėl dviejų, individualini ir socialini, nuosavybės savybių, žiūrėti, kam ji tarnauja, atskirai žmogui ar bendrajai gerovei; priešingai, visi vieningai teigė, kad nuosavybės teisė žmogui eina iš prigimties, taigi iš Dievo, kad kaip kiekvienas galėtų apsirūpinti reikalingais daiktais sau ir saviškiams, taip šios teisės dėka gyventis, kurias Dievas skyrė visai žmogui giminei, galėtų tarnauti savo paskyrimui. Visa tai galima pasiekti tik laikantis tam tikros ir gerai nustatytos tvarkos“⁵. Pabrėžtas šis nuosavybės pobūdis. Pijus XI spėjia atsijuventi, kad nepakliūtume stačiai individualizmui arba prie jo nepriartume. Tai atsitinka, jei paneigiamas ir paniekinamas socialinis bei viešasis nuosavybės pobūdis. Vėl reikia vengti pakliūti kolektyvizmą ar jo skelbiamas idėjas, kai atmetamas arba susilpninamas nuosavybės privatinis bei individualinis pobūdis. Be to, Pijus XI pastebi, kad pagrindiniu principu nuosavybės reikalui reikia laikyti tai, kad nuosavybės teisė ir jos naudojimas yra du skirtingi dalykai. Teisingumas reikalauja nuosavybės šventai gerbti ir nežeisti svetimos teisės, ne-

⁴ Ten pat 5.

⁵ Ten pat 15.

peržengti savo nuosavybės teisi ribas. Iš kitos pusės savininkai privalo naudoti savo turtus tik padoriai. To iš jų reikalauja ne teisingumas (komutatyviniu vadinamas), bet kitos dorybės, kuri dedam priedermi pildymo negalima reikalauti statymo keliu“⁶. Pagrind nuosavybei gyti Pijus XI nurodo du: užvaldymą niekam nepriklausanio daikto ir darbą⁷

2. Tinkamo kapitalo ir darbo vaidmens nustatymo idėja bei teisingo paskirstymo principas.

Darbininkų triūsų kyla tautų ir valstybių turtai. Tik didelių, sudėrintu visų žmonių darbų galima pasiekti geresnį būtį. Dirbti, reiškia — vartoti sielos ir kūno pajogas gamtos dalykams valdyti arba juos naudoti priemonėmis toms pajogoms lavinti. Tačiau gamtos išteklių naudojime turi būti laikomasi tvarkos, o ta tvarka yra tai, kad kiekvienas daiktas turėtų savo šeiminiškumą. „Iš jo išeina — išskyrus tik atvejį, kai kas dirba sau, — kad vieno darbas ir kito kapitalas turi bendradarbiauti: vienas be kito nieko negali padaryti. Taip man ir Leonas XIII, kai rašė: „Nėra kapitalo be darbo, nei darbo be kapitalo (Enc. Rerum Novarum, n. 15 f. Toliau kalbamas apie kapitalą ir darbą, Pijus XI nurodo, kad neteisinga yra kapitalui reikalauti sau visa, kas yra pagaminta, visus vaisius, vos palikti darbininkui tik tai, kas būtina yra jam goms palaikyti bei atnaujinti. Tai ne tik neatitinka jokiam ekonomijos dėsniui, bet taip pat neteisingumui, ir tokia tvarka tik veda pasipriešinimui tuos, kurie netenka dėl tokio kapitalo reikalavimo natūraliniais teisėmis geresniam gyvenimui. Todėl smerktinas yra ir kitas reikalavimas, kaip neteisingas, kad viskas, kas priauga ar kas lieka, — atskaičius tik tai, ko reikia kapitalui amortizuoti bei atnaujinti, — teisėtai priklauso darbininkams. „Kad leistieji daiktai galėtų tikrai ir pastoviai tvarka tarnauti žmonėms, pati prigimtis paskirsto gėrybes, vesdama privatinis nuosavybės statymą“⁹. Nesusipratimams išvengti ir teisingam paskirstymui realizuoti „turtai, kurie dėl ekonominis bei socialinis pažangos nuolat auga, turi būti taip skirstomi atskiriems žmonėms bei luomams, kad būtų išlaikytas, kaip Leonas XIII sako, jų naudingumas bendruomenei. arba kitaip sakant, kad būtų apsaugota bendroji visuomenės gerovė“¹⁰. Toliau Pijus XI priduria: „Kiekvienam turi būti duota, kas jam priklauso, ir reikia taip daryti, kad žmogiškąją gėrybių paskirstymas būtų vykdomas pagal viešosios gerovės reikalavimus arba socialinio teisingumo normas, nes šiandien dėl žymaus kontrasto tarp sąjelių turtingųjų ir milijoniškų varguomenės barnių kyla pavojinga disharmonija, kuri kiekvienas protingas žmogus mato“¹¹.

⁶ Enc. Rerum Novarum n. 19. Ten pat 16.

⁷ Ten pat 17.

⁸ Ten pat 18.

⁹ Ten pat 19.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat.

3. Proletariato b ties pagerinimo id ja

Ši id ja yra susijusi su teisingo turt paskirstymo id ja ir su tuo, kad turtai n ra pritaikyti vairi luom reikalams, kaip tatai pritikt . Pijus XI sako, kad nors pauperizmas sumaž jo, ypa iai didesn se ir kult ringesn se valstyb se, bet išaugo proletar skai ius, tai yra t skai ius, kurie neturi vilties sigyti nuosavyb s. Tod l popiežius rašo: „reikia d ti visas pastan- gas, kad bent ateityje pagamintosios g ryb s tik teisinga proporcija atitek- t kapitalistams ir kad pakankamai gausingai jos patekt darbinink tar- pan, ... kad taupydami gal t didinti savo nuosavyb , kad, taip di- dindami ir išmintingai tvarkydami, gal t tikriau savo šeimyn reikalus apr pinti“¹².

4. Teisingo atlyginimo id ja

Tai vienas aktualiausi ir svarbiausi darbinink gyvenimo klausim . Nekart šis klausimas yra prived s prie streik , kruvin riaušį bei vai- ri nesusipratim . Nevienas ekonomistas j yra sprend s. M ginta eiti prie to, kad atskiras darbininkas nebedaryt sutar i . Tod l sigal jo va- dinamoji kolektyvin darbo sutar i sistema, kur darbo sutartis yra suvar- žoma darbinink ir darbdavi naudai. Šia sistema (yra ir kit sistem , pvz., akcij sigijimas) darbininkai ir tarnautojai tampa tam tikrose ribose nuosavyb s dalininkais: dalyvauja moni vedime arba pelno padalijime. M ginta taip pat ryšium su teisingo atlyginimo klausimu vertinti daug ap- linkybi , kurios pad t nustatyti teising atlyginimo b d . Tuo reikalu Pijus XI pirmiausia nurodo, kad, norint teisingai vertinti ir atlyginti už darb , reikia imti d mesin socialin ir individualin darbo prigimtis. Pri- m s š princip , Pijus XI padaro kelias išvadas, kurios turi tvarkyti ir normuoti atlyginim . „Pirmiausia“, sako Pijus XI, „darbininkui reikia tiek atlyginti, kad jis gal t save ir savo šeim išlaikyti“¹³. Tai nurodoma d l moralini žmoniškumo ir higienos sumetim . Antra, „nustatant atlygi- nimo dyd taip pat reikia tur ti galvoje ir mon s bei jos savininko reika- lus; b t neteisinga reikalauti per didelio atlyginimo, kurio mon nesu- nykdama ir be kylan ios iš to darbinink nelaim s negali pakelti“... „D l to visi, darbininkai ir savininkai, tegu stengiasi sujungtomis j gomis ir iš- manymu nugalti visus sunkumus bei kli tis, o valdžios organai tenesigaili pad ti šiam naudingam darbui savo išmintinga politika“¹⁴. Pagaliau tre- ia išvada: „nustatant atlyginimo dyd , reikia vadovautis bendrosios ekono- min s gerov s sumetimais“¹⁴. Toliau popiežius precizuoja, kad „priešinga socialiniam teisingumui netinkamai mažinti ar didinti darbinink atlygi-

¹² Ten pat 20.

¹³ Ten pat 22.

¹⁴ Ten pat.

nim, siekiant vien asmenin s naudos ir nepaisant bendros gerov s. Socialinis teisingumas reikalauja, kad, derinant pastangas ir nuomones, atlyginimas, kiek tatau yra galima, b t taip nustatomas, kad kuo didžiausias skaičius žmoni gal t rasti darbo ir gauti už tai pragyvenimui reikaling dalyk ¹⁵.

Visos ia iškeltos id jos, ypa iai teisingo g rybi paskirstymo id ja ir teisingo atlyginimo id ja yra tos id jos, kurios yra stipriausias pagrindas socialiniam teisingumui realizuoti bei taikai ir ramybei pasiekti. Iš kitos pus s — jos yra priežastis socialiniams konfliktams. Tad nenuostabu, kad popiežiai nori sutvarkyti socialin gyvenim pagal sveikos filosofijos principus ir j patobulinti pagal Evangelijos dvasi .

5. Socialinio teisingumo ir socialin s meil s id jos

Vedamuoju ekonominio gyvenimo principu Pijus XI laiko šias id jas. Jis smerkia klasi kov , kaip visuomen s vienyb s ardytoj ir laiko, kad geras ekonominis režimas yra ne vykdomas konkurencijai ir varžytin ms laisvai siau iant. Konkurencija viena „negali normuoti ekonominio gyvenimo“. Ekonomikai tvarkyti reikia teisingo vedamojo principo. „Ekonomin diktat ra, kuri šiandien pakeit laisv konkurencij , negali to padaryti, nes b dama gaivalinga bei smarki j ga, pati yra reikalinga griežto valdymo ir protingos vadovyb s, jei norime, kad ji b t naudinga žmon ms. Ji negali pati sav s nei varžyti, nei valdyti. Reikia tad aukštesni bei kilnesni princip , kurie griežtai ir pilnai tvarkyt šias ekonomines j gas, b tent: socialinio teisingumo ir socialin s meil s. B tina yra, kad šis teisingumas apimt pa ias institucijas bei vis taut gyvenim , kad susikurt s kminga teisin bei socialin tvarka, kuri tvarkyt ir vis ekonomik . Socialin meil turi tapti lyg siela tos tvarkos, kuri vyriausyb s privalo energingai saugoti bei ginti; jos gal s tatau lengviau vykdyti, jei atsisakys nuo t darb , kurie ... „joms vykdyti nepriklauso“¹⁶. Tie patys principai taikintini ir ekonominiam tarptautiniam gyvenimui.

III.

Susipažin su tuo, kokias Pijus XI socialines id jas iškelia, trumpai pa-sistengsime sužym ti, koki priedermi ši id j atžvilgiu iš to kyla atskiriems asmenims, valstybei ir Bažny iai.

1. Atskir asmen priederm s

Pijus XI nustato, kad „žmogus neturi teis s visiškai laisvai savo nuoži ra šeiminkauti pelnu, b tent, tuo pelnu, kuris jam n ra b tinas tinka-

¹⁵ Ten pat 23.

¹⁶ Ten pat 26.

mani ir jo padėjimui pritrinkaniam gyvenimui palaikyti. Priešingai, svarbi priedermis liepia turtuoliams teikti išmaldą, labdaros darbą daryti bei duosniems būti, kaip to aiškiausiai moko Šv. Raštas ir šventieji Bažnyčios tėvai¹⁷. Tačiau toliau Pijus XI pažymi, kad „itin naudingas kilnumo darbas atlieka tie, kurie gausingesnes lėšas pavartoja pelningam darbui suteikti, jei šis darbas naudojamas tikrai naudingoms gėryboms gaminti (žiūr. S. Thom. Summ. Theol. II. II. g. 134)“¹⁸.

Antra rėšis priedermis, kurias Pijus XI iškelia, liečia atskirą žmonių ir jų sudaromą organizacijų žininę savo profesijos darbo atlikimą ir tobulėjimą profesijoje ir taip pat žmonių teisburtis organizacijas, sudaryti socialinius organizmus, draugijas ar korporacijas, kur susiburia vieno amolo ar profesijos žmonės. Tokios socialinės organizacijos visuomenės stiprą pagrindą randa, — kaip sako Pijus XI, — gamindamos gėrybes ar atlikdamos darbus sujungtomis tos pačios profesijos darbininkai bei vedjį pastangomis, arba visuomenės gerovėje, kurios sutartinai visos profesijos, kiekviena pagal savo išgales, turi siekti¹⁹. Ir organizacijoms „žmonės turi visiškai teisę pasirinkti tinkamą formą, su sąlyga, kad ji neprieštarautų teisingumui ir būtų suderinta su bendrosios gerovės reikalavimais (žiūr. Lėono XIII enc. Summ. Dei 1885.XI.1)“. Baigdamas Pijus XI pabrėžia, kad „žmogus yra laisvas ne tik kurti tokias privatinio pobūdžio organizacijas, bet ir „duoti joms tokį statusą bei taisyklę, kurios atrodo geriausios pasirinktam tikslui siekti. (Žiūr. Enc. Rerum Novarum, n. 42)“²⁰.

Trečioji rėšis priedermis yra budėtis, kad valstybė „kurios uždavinys tik teikti būtinais atvejais pakankamą pagalbą neprašalint laisvosios iniciatyvos“²¹. Tai nurodoma todėl, nes bijoma, kad naujoji sindikatinė ir korporatyvinė organizacija nevirštų per daug biurokратиška bei politiška ir, pripažįstant jai gerąsias puses, nepasidarytų rankiu specialioms politiniams tikslams siekti, užuot tarnavus geresnei socialinei tvarkai sukurti ir remti“. Šiam tikslui pasiekti ir bendrajai gerovei paremti, Pijus XI pageidauja, kad visi geros valios žmonės dirbtų ir kad tas tikslas būtų pasiektas, juo didesnis būtų skaičius, kurie yra pasiryžę savo technišką, profesinį bei socialinį patyrimą tam tikslui panaudoti ir juo daugiau prisidės katalikiškieji principai ir jų praktikavimas²².

Pagaliau Pijus XI, — primindamas, kad ekonominio gyvenimo pavergimas išaugo ligi kraštutinumo tuose, kurie turi savo galioje kreditus, — nurodo, kad tai yra jėgos ir galybės suplakimas, kuris baigiasi stipresniojo pergalę, kuris yra dažnai smurtininkas ir nedorolis. Tam pašalinti jis nu-

¹⁷ Ten pat 17.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Ten pat 25.

²⁰ Ten pat.

²¹ Ten pat 27.

²² Ten pat.

rodo reikalą krikščioniškos meilės ir teisingumo, o atskiriems asmenims privalo pripažinti ir vykdyti krikščioniškojo socialinio mokslo principus apie valdymą ir darbą bei jų sujungimą. Pagaliau atsitraukusius nuo Bažnyčios Pijus XI kviečia grįžti motiniškai Bažnyčios prieglobstį²³, o visiems žmonėms, luomams pataria sutartinį bendradarbiavimą²⁴. Jo doktrina toks bendradarbiavimas galės tada sustiprėti, kai bus pašalintas grupiškų priešingumas ir kai „bus sudaryti gerai sudėti socialiniai organizmai, bent „grupės“ ar profesijos, kuriose bus buriami žmonės ne pagal jų reikšmę darbo rinkoje, bet pagal varias šakas socialinio veikimo, kur kiekvienas atlieka“²⁵.

2. Valstybės priedermi supratimas Pijaus XI socialiniame sąjūdyje

Kalbamas apie nuosavybę, Pijus XI sako, kad valstybė, turėdama galvoje tikrus viešosios gerovės reikalus, gali geriausiai nustatyti, kas yra leistina arba neleistina turtui naudojime tiems, kurie jį turi. Bet „valstybė neturi liesti natūraliąsias teises turintiems privačiai nuosavybei ir jų paveldėjimo keliu perduoti“; tai yra dalykai, kurių valstybė neprivalo naikinti, „nes žmogus pirmesnis, kaip valstybė“, lygiai ir „šeima yra, logiškai realiai imant, pirmesnė, kaip visuomenė“. Dėl to jau Aukščiausiasis Ganytojas Leonas XIII pasakė, kad valstybei nevalia naikinti privati turtą nepakeliamomis naštomis bei mokesčiais, „Kadangi teisė turinti nuosavybė yra duota ne žmogui, bet prigimties statymo, tai valstybė tegali ne naikinti ją, bet tik jos naudojimą tvarkyti ir su bendrąja gerove derinti“²⁶. Sužymėjus valstybės priedermes nuosavybės srityje, reikia nurodyti, kokias priedermes Pijus XI skiria valstybei socialinio tvarkos atstatyme. Iš čia paaiškės Pijaus XI pažiūra valstybės vaidmeniui socialiniame gyvenime. Pijus XI pabrėžia, kad dabartinė valstybė, panaikinusi varias organizacijas, „yra spaudžiama ir apkrauta bemaž begalinėmis priedermėmis bei darbais“²⁷. Toliau jis teigia, kad „kaip nevalia iš atskirų žmonių atimti ir to reikalauti iš bendruomenės, kuri atskiri žmonės gali savo iniciatyva bei savo pastangomis padaryti, taip lygiai neteisinga visa tai, kas mažesnei draugijai pačios pajėgia atlikti, pavesti didesnei bei aukštesnei draugijai; tai reiškia — daryti nuostolius bei griauti socialinę tvarką. Bet kuri socialinė intervencija iš savo prigimties privalo teikti pagalbą socialinio organizmo nariams, bet ne naikinti juos ar glemžti“²⁸. Taigi, valstybės intervencija turi ribotis tuo, kas jai vienai

²³ Ten pat 35.

²⁴ Ten pat 25.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat 16 t.

²⁷ Ten pat 24.

²⁸ Ten pat.

priklauso ir k ji viena tegali vykdyti: vesti, bud ti, raginti, drausti. Be to, Pijus XI sp ja, kad juo tobulesnis bus hierrachiškasis vairi samb ri santykiavimas, vyriausybei laikantis „paramos principo“, tuo didesnis bus valdžios autoritetas bei s kmingumas, tuo geresn bus visuomenini reikal pad tis²⁹. Be valstyb s priedermi nuosavyb s teis s klausimu ir be jos intervencijos prievol s, tenka pamin ti, kad Pijus XI rašo, jog valstyb „privalo stengtis panaikinti konfliktus „klasi “ tarpe ir r pintis, kad sigal t sutartinis profesij bendradarbiavimas. Jos socialin politika turi eiti profesini organizacij atstatymo linkme“³⁰.

Pagaliau Pijus XI nustato valstybei gaires, kad ji nešalint laisvosios iniciatyvos, o sutvarkyt teisinius sindikat pagrindus taip, kad vienas darbdavi ar darbinink sindikatas sigyt teises ginti savo reikalus, sudaryti sutartis. Laisv d tis sindikat tur t b ti palikta. Iš abiej r ši sindikat atstov susidaryt kolegijos, kurios vest ir tvarkyt sindikatus bei koordinuot j veikim bendruosiuose reikaluose. Tuo b du realizuot si taikingas klasi bendradarbiavimas, socialist veikimo ir j organizacij suvaržymas, taikinanti speciali valdžios organ taka³¹.

3. Pijaus XI socialin s id jos ir bažny ia

Bažny iai ryšium su socialiniais klausimais tenka dvi priederm s. Viena j yra „tarti savo sprendim su aukš iausiu autoritetingumu“ ekonominiiais bei socialiniais klausimais tiek, kiek tai lie ia dor “³². Antra j yra naujai paskleisti po pasaul Evangelijos dvasi , kuri yra visuotin s meil s ir krikš ioniškosios santvarkos dvasia. Pla iai ir nebekalb sime, nes šios dvi priederm s apima ir visas kitas.

IV.

Iš aukš iau pasakyto matyti, kokias id jas Pijus XI iškelia, kad b t atstatyta socialin tvarka, pagrindinis vis siekimas. Tam vykdyti Pijus XI si lo dvi priemonės: reformuoti institucijas ir pataisyti papro ius. Iš pareikšt id j konstatuojama, kad reformuotinomis institucijomis jis laiko tinkam organizacij pertvarkym ir valstyb s vaidmens tinkam tvarkym . Taip pat min jome, kad vairios organizacijos, luomai turi bendradarbiauti ir kad kilnesni principai — socialinis teisingumas ir socialin meil turi persunkti ekonomin ir socialin gyvenim . Be ši organizacini ir ideologini direktyv nustatymo, Pijus XI iškelia mint , kad socialin tvark pagerinti ir patobulinti tegalima tik reformuojant papro ius. T

²⁹ Ten pat 24.

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat 27.

³² Ten pat 14.

paproti reikalui Pijus XI mini, kad beauganios darbo žmoniai minios turjotib trauktos organizacijos, laisv turjotib tinkamai suprasta ir, pagaliau, bet kokia vyresnyb turjotib išlaikyta. Šalia ši miniai Pijus XI iškelia dar keletidj, kurias laikysime slygomis, kad socialin sidjosbt realizuotos gyvenime.

1. Reikia gržti prie krikšioniškojo gyvenimo irjod sni .

Ši mint buvo išklis Leonas XIII. Pijus XI tai tik patvirtina, sakydamas, „jei reikalinga gydyti žmoniai giminis visuomen , tai pats vienas gržimas prie krikšioniškojo gyvenimo irjod sni . . . Tik jis vienas gali bti tinkama priemon prieš per didel žemiškais dalykais rpest , kuris yra vis yd pradžia; jis vienas tegali išten atitraukti ir dang nukreipti“³³, tartum, užburtas ir nykstan ius daiktus smeigtas žmoniai akis.

2. Ekonomin gyvenim reikia sutvarkyti krikšioniškais pagrindais

Žmonis turi sugržti prie Evangelijos tiesos. Mat, Pijaus XI nurodymu, bet kokia santvarka, bus visiškai nepilna ir netobula „jei visos žmoniškios galios taikingai nesusijungs siekti nuostabiai dieviškojo plano vienybei ir, kiek žmonjgos leidžia, jai realizuoti. T santvark laikome tobula, kuri su didele jga ir pastangomis Bažnyia proklamuoja, kurios reikalauja pats sveikasis žmogaus protas, btent: kad Diev , kaip svarbiausij ir galutinj tiksl kreiptis visos sutvrimo pastangos ir kad Dievo leistieji dalykai bt laikomi grynais rankiais, kuriais reikia tiek naudotis, kiek jie veda prie galutinio tikslo“. Toliau tuojau Pijus XI pabržia, kad nra žeminami pelningi verslai ir kad nelaikomi netinkamais žmogaus vertybei. Priešingai, „savo turtus tinkamai ir teisingai didinti neginama kiekvienam, kuris darbuojasi g rybms padauginti“. Tai net skatina Pijus XI, nurodydamas, kad tokiam darbe „visa to bt siekiama su tinkamu Dievo statymams pasidavimu ir nežeidžiant kit teisi , ir kad patys turtai bt sunaudojami pagal tikjimo ir sveiko proto reikalavimus“³⁴. Kalbdamas toliau, Pijus XI nurodo dar, kad „visose tose pastangose geresnij dal tur tmeil , „kuri yra tobulumo ryšys (Kolos, III, 14). Ir Pijus XI teigia toliau savo išvedžiojimus: „Labai klysta anie neatsarg s reformatoriai, kurie, r pindamies, kad bt laikomas atlyginamasis teisingumas, išdidžiai atmeta meil s pagalb “. Jo nurodymais tik per meil atsidaro plaiausia veikimo dirva. Teisingumas nepašalins socialini kov priežas ir niekad nesujungs nei širdži nei dvasi . Tik per meil yra galimas kiekvienam žmogui supratimas, kad bet kur darb dirbdamas, jis dirba vi-

³³ Ten pat 35.

³⁴ Ten pat 38.

suomen s labui. Tik per meil tegalima pašalinti žmoni pavyd , neapykant , kurios jausmai yra viena didžiausi priežas i neramumams sukelti.

Prie to viso Pijus XI nurodo

3. Sunkaus darbo priederm ir glaud susib rim bei susiklausym

Jis nurodo katalikams nesigail ti jokio darbo, nepasiduoti nugalimiems, jokioms sunkenyb ms, vis labiau tvirt ti ir b ti stipriems. „Eiti sunkias kovas yra krikš ioni priederm ; sunkius darbus nuveikti yra t priederm , kurie, kaip geri Kristaus kareiviai, j re iau seka“. Pasaulie iai, darbininkai, darbdaviai, turi dirbti sav j tarpe, kad darbas b t s kmingesnis. Be to, Pijus XI sako, jog reikia, kad tie, kurie dirba, b t patvar s, teisingi, išmintingi ir laisvi nuo kraštutinum ³⁵, kad b t perimti Kristaus meil s. Tam visam reikia naudotis krikš ioniškomis s jungomis, steigti studij ratelius ir pasinaudoti rekolekci j priemone, kuri jis nurod s buvo jau 1929 m. gruodžio m n. 20 dien. enciklikoje Mens Nostra. Jis pataria visiems, taip pat ir darbininkams rekolekci j, net uždaras, nes tik t mokykl iš j katalikai bus ištvėringi ir „deg uolumu ir r pes iu pl sti Kristaus karalyst “. Ir visas darbas, sumanumas turi koncentruotis, stiprinantis malda, bandyti nukreipti nuo žmoni visuomen s regimas blogybes.

ia Pijus XI nurodo Bažny ios prieš pavyzd , kurie kovoje su Bažny ia „deda šal vidaus gin us ir tvarkingai susib r vien eil ir sujungtomis j gomis siekia bendro tikslo“. Ir baigdamas Pijus XI sako: „Tesusijungia tad visi geros valios vyrai, kurie po Bažny ios ganytoj akimis nori kovoti šit ger ir taiking Kristaus kov ; ir visi, Bažny ios vadovaujami bei mokomi, tesistengia kiekvienas pagal savo išmanym , j gas ir pad ti — š t nešti t krikš ionišk j žmoni visuomen s atnaujinim , kur Leonas XIII pranašavo“. T darb atlikti jis ragina tam, kad Kristus viešpataut , priemen nesistengti praveisti, ž t b t, visus sumanymus, bet b ti pasirengusiems išsižad ti, net geriausi , jei „daug didesn visumos nauda to reikalauja“.

³⁵ Ten pat 40.